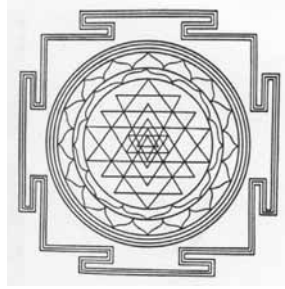

Ritme in de Cosmos

– Anna Kamensky

Wat is ritme? Ritme betekent maat. Alles wat leeft trilt, want het leven heeft twee kanten: het bewustzijn en zijn omhulsels. Deze sluiers bestaan uit min of meer fijne en dichte materie. Zodra de golf van het leven haar aanraakt, beweegt materie, dat wil zeggen ze trilt. Hoe intenser het leven, hoe sneller en hoger de hoeveelheid trillingen en hoe voller de toonhoogte ervan. Dit vormt ritme, de maat van het leven dat zich manifesteert in de breedte en de diepte.

Dr. Kamensky was voorzitter van de TS in Rusland voor de revolutie en vertaalde *De Geheime Leer* in het Russisch.

Alles wat leeft en ademt, de hele natuur en al haar rijken, heeft zijn eigen speciale ritme. Het werd prachtig geformuleerd door prins Volkonsky (*Art and Stage*): *‘Het leven is een goddelijk ritme... Ritme bestaat, klopt en trilt in het hele universum. De regendruppel en het hameren van de specht, de twinkellende ster, het lied van de koekoek en het getij van de golven aan de kust – dit is allemaal het pulseren van het universele hart, dat tot volle verwerkelijking komt in de mens.’*

Het universum is inderdaad vervuld van alle soorten ritmes, die alle ondergeschikt zijn aan het grote ritme van het hele universum. Er bestaat een kosmisch ritme van de natuur in ruste en een ander wanneer de natuur het spel van de elementen laat zien. De golven aan het strand, het ritselen van bladeren, de storm en de orkaan, zij hebben allemaal een vredig en sloom of een gespannen en gewelddadig trillingstempo dat wij waarnemen als beweging of als licht en geluid. Door aandachtig waarnemen onderscheiden wij gemakkelijk een volkomen parallel lopen van deze verschijnselen. Kleur, geluid en aantal vormen die drie-enige

fysico-mathematische grondslag van ieder verschijnsel in de natuur, dat in alle levensvormen voorkomt.

Er bestaan enige welbekende experimenten in de fysica die dit feit lang geleden bevestigd hebben. Dan denken wij bijvoorbeeld aan de zogenaamde figuren van Chladny. Men strijkt een vioolstrijkstok langs de rand van een trommeloppervlak, bestrooid met lycopodium of fijn zand. Volgens de beweging van de strijkstok en de toonhoogte van het geluid, vormt het stof op het trommeloppervlak zich in een of ander meetkundig figuur, hetgeen duidelijk de verwantschap bewijst tussen geluid en vorm.

Het universum is vervuld van alle soorten ritmes, die alle ondergeschikt zijn aan het grote ritme van het hele universum.

Een ander nog interessanter experiment wordt getoond met behulp van de eidophon van mevrouw Huggins. Op een klein diafragma van opgerekt leer of op een scherm brengt het geluid dat door een buis wordt gemaakt een reeks ingewikkelde trillingen teweeg die het stof vervormen tot een uiteindelijk ontwerp. Mevrouw Huggins fotografeerde deze ontwerpen en slaagde erin heel interessante plaatjes te verzamelen: bomen, schelpen en zelfs landschappen. Hoe ingewikkelder de melodie, hoe interessanter het beeld. Muziek construeert door de creatieve macht van geluid, en dit alles vormt zich tot nauwkeurige, wiskundige vormen, zo zuiver als kristal. *‘God past geometrische principes toe’*, zei Plato. *‘Onophoudelijk klinkt de harmonie van de sferen’*, zei Pythagoras. *‘Bij het op-*

gaan en ondergaan klinkt de zon (die Sonne tont)’, zei Goethe.

‘Het leven van de wereld’, zegt onze getalenteerde violiste, Alexandra Ounkovsky, *‘vormt een keten van allesomvattende verschijnselen, hetgeen analogie genoemd kan worden.’*

‘Daarin wordt het eeuwige geluid gehoord, het eeuwige licht gezien, de volmaakte vorm gevoeld, het ritme waargenomen dat de beweging verenigt met het ontstaan van getal. Hoe subtieler ons gehoor, hoe scherper onze ogen, hoe zuiverder ons denken, hoe helderder de analogie blijkt van de verschijnselen van het leven, die een reeks echo’s zijn van de grondtoon van het universum die zich eindeloos herhalen. Wanneer we verlangend luisteren, kijken en nadenken over het leven, kunnen wij de geluiden van de natuur horen, ze voelen als kleuren, en kunnen wij kleuren waarnemen als geluiden, terwijl wij op deze manier artistieke en muzikale meesterwerken creëren. Voortdurende gemeenschap met de natuur en observatie van haar leven ontplooien de diepte van ons intellect, doen onze innerlijke kant ontwaken en ontwikkelen onze intuïtie.’

Er is niets doods in de natuur en daarom bezit alles zijn eigen ritme, te beginnen met het langzame ritme van de steen (zo langzaam dat wij het niet merken). Dan gaat het omhoog naar het prachtige ritme van de boom en de bloem en eindigt met het snelle en intense ritme van het dier en de mens. Ieder rijk heeft zijn eigen ritme en dit speciale ritme heeft een eindeloos aantal schakeringen. Er is bijvoorbeeld van de enorme rots van een berg tot het kristal en de diamant een heel gamma van meer of minder langzame en ingewikkelde trillingen. Wanneer wij van het mineralenrijk opstijgen naar het plantenrijk kunnen we gemak-

kelijk het verschil zien tussen het ritme van een boom en het ritme van de bescheiden korenbloem of het ritme van de schitterende theeroos. Hetzelfde geldt voor de dierenwereld: het ritme van een slak, van een kikker en van een hert vormen drie heel verschillende noten in het wereldorkest. Het ritmeverschil is nog subtieler en ingewikkelder in het menselijk, waar wij een immense ladder zien van bewustzijns-toestanden, te beginnen met het elementaire lage en enkeltonige ritme van de onbeschaafde mens en eindigend met het rijke en hoge ritme van een prachtig geëvolueerde spirituele mens die op de drempel staat van de supermens. Tussen de wilde mens en het genie en de heilige gaapt misschien wel een grotere kloof dan tussen het dier en de onbeschaafde mens. Bovendien moeten wij het verschil in temperament, geslacht, ras en karakter in aanmerking nemen, die ook hun eigen speciale trillingsritme hebben.

We moeten bedenken dat er in het hogere rijk verschijnselen bestaan waarvan niemand ooit het proces heeft kunnen waarnemen, net als in de lagere rijken, zoals bijvoorbeeld het verschijnsel groei. Wie heeft ooit gras zien groeien? Toch zien we elke dag hoe het veld mooier en groener wordt. Hetzelfde geldt voor de groei van bergen; alleen is hun ritme veel en veel langzamer; het strekt zich uit tot eeuwen.

In de Hindoeïfilosofie bestaat een lering die licht werpt op de verschijnselen van ritme; het is de lering van de drie krachten der natuur, de zogenaamde *guna's*. In de natuur en in de mens, in het gehele gemanifesteerde universum, zijn er drie krachten aan het werk: *tamas* (inertie, duisternis, luiheid), *rajas* (hartstocht, geïrriteerdheid, onvastheid) en *sattva* (evenwicht,

licht, harmonie). Wanneer de eerste (*tamas*) overheerst, dan merken we het verschijnsel van verstening, onbeweeglijkheid. Als de tweede domineert, dan zien we een hartstochtelijke, instabiele en ongecoördineerde activiteit. Als de derde (*sattva*) overheerst, dan zien we harmonie en voelen wij vrede en licht.

Er is niets dood in de natuur en daarom bezit alles zijn eigen ritme.

De fysieke vertegenwoordiger van *tamas* is het mineralenrijk; het dierenrijk wordt gekenmerkt door zijn tegenpool – *rajas*. Harmonie (*sattva*) regeert in het plantenrijk, waar het leven ontwaakt in de vreugde van het bestaan, terwijl het nog geen hartstocht kent. Zo manifesteert zich *tamas* met een machtige kracht in de steen; in het paard komt *rajas* tot uitdrukking met een even intense kracht. In de eikenboom, met zijn imposante bladerdak boven het groen, en in het zachte gras met al zijn paardebloemen, wilde hyacinthen en madeliefjes, regeert *sattva* en in dit feit ligt de sleutel tot de goddelijke vrede die wij voelen in het hart van de natuur. Als wij maar weten hoe we naar de natuur moeten luisteren en hoe wij van haar moeten houden, dan ervaren wij in haar midden de hele volheid van het leven en tegelijkertijd een gevoel van zuiverheid en onschuld dat onze zonden afwast en ons regenerereert. In de natuur bestaat geen tweeheid, alles is gericht op de zon en daarvan doordrongen, van het kleinste grassprietje tot de machtige ceder van Libanon en tot de sterren in de hemel. In haar (de goddelijke natuur), de zuivere en prachtige, klopt dat hoge, plechtige, vredige en vreugdevolle rit-

me dat in het oosten wel ‘de dans van de goden’ en ook ‘de onafgebroken, stromende, ritmische dans van het universum’ genoemd werd.

Er is een gebied van spirituele activiteit dat een poging doet om in kleuren, geluiden en bewegingen het prachtige ritme van het universum uit te drukken: dat is de kunst.

Er is een gebied van spirituele activiteit dat een poging doet om in kleuren, geluiden en bewegingen het prachtige ritme van het universum uit te drukken: dat is de kunst. Ik gebruik dit woord niet in de beperkte zin van een speciaal beroep, maar in de brede zin van ware creatieve activiteit. Onder de plattelandsbewoners van de wereld bevinden zich veel onbewuste kunstenaars. Een weefster, die haar lied improviseert bij het ritme van de zich kruisende draden; een pottenbakker die probeert de klei te bezielen en te vormen tot een sierlijke bloem; een bard, die luistert naar het fluisteren van de bladeren terwijl hij zijn ballade zingt – zij allen zijn ware artiesten die weten hoe te luisteren en hoe te kijken. Liefdevol begiftigen zij ons met de levende sprookjes temidden waarvan zij leven. Dit kunstenaarsleven staat dicht bij de natuur en in hun meesterwerken horen wij het zuivere ritme van de kosmos, dat altijd een schitterende frisheid met zich meebrengt en een gevoel van herboren worden.

Het ritme verandert volgens het karakter van het ras en van de natie; het klinkt zelfs door in het landschap. De Indiase kunstenaars wisten hoe ze moesten luisteren naar het kosmische ritme, naar ‘de dans van het univer-

sum’, en namen een reeks bepaalde subtiele veranderingen waar in het ritme van elke dag. Voor hen had ieder uur zijn speciale sleutel – raga – en het lied moest gespeeld worden in overeenstemming daarmee. ’s Avonds moet er muziek zijn die anders is dan die van de ochtend; tussen de middag moet ze anders zijn dan die welke gespeeld wordt in de schemering of bij de dageraad. Alle raga’s worden beheerst door de godin Rigina Tora, die afgebeeld wordt als een hemelse schaapherderin in de bergen; zij bespeelt de vina en wordt omringd door herten. In haar lange mantel en met haar lieve glimlach doet ze ons denken aan een madonna. Het is merkwaardig vast te stellen dat die gedachten van de Indiër bevestigd worden door het observeren van de vogels die hun stemgeluid verhogen en verlagen bij zonsopkomst en zonsondergang. De vogels voelen de raga en nemen deze in acht.

Wat is onze hartstochtelijke en stormachtige kunst ver afgedwaald van de prachtige en tedere wijsjes in de Indiase bergen in samenspraak met de Koningin van de raga’s! Waarom is de kunst van haar weggegaan? Waarom moeten wij door zoveel heengaan dat onzuiver en tragisch is in verband met dit wegvallen?

De kunst, net als alle dingen in het leven waar het plan van de Logos regeert, gaat naar een goddelijke synthese, en dit evolutionaire proces wordt gerealiseerd door het overwinnen van dualiteit, die *tamas* en *rajas* is. Tijdens het evolutionaire proces gaat de oerzuiverheid van nature verloren, maar zij leidt ons later naar een bewuste en daarom stabiele harmonie. Net zoals de onschuldige zuiverheid van het kind, welke door ervaring en moeite weer terug moet komen naar de vol-

wassen mens, als zuiverheid van kennis en liefde – dat is wijsheid. Zo moet ook de zuivere harmonie die klonk aan de dageraad van de arische beschaving, daar zij een echo is van de goden en de inwijding van de wijze, tot ons terugkeren en onze kunst vernieuwen met de hemelse dauw van spirituele regeneratie. Maar dit zal alleen plaatsvinden wanneer kunstenaars de goddelijkheid van hun missie voelen en hun hart openen om het Licht te ontmoeten. In de stralen van dat Licht worden alle hogere intuïties geboren. Zoals een bergbeek met zijn zuivere water leven en frisheid brengt naar de vallei, zo stort de Geest in contact met het Eeuwige de golven van genade uit over dorstige en hongerige zielen. De kunst moet zo'n bergbeek vormen voor de mensheid. Zo is het geweest en zal het weer zijn, wanneer de kunstenaar niet zijn schakel verliest met de hemel, wanneer hij in staat is de stem van de hemel te horen door de muziek van de bloemen en de rivieren en wanneer hij probeert zijn leven zo prachtig te maken als zijn lied. In de ziel van zo'n kunstenaar neemt het ritme van *sattva* geboorte aan en hij geeft het aan ons door in zijn werk.

Maar toen de mens de natuur verliet en massaal in stoffige en lawaaierige steden ging wonen werd het moeilijk voor hem om de zoete stem te horen die zo machtig sprak in de natuur – nog moeilijker om deze te horen te midden van het moderne leven, het wapengekletter, de partijenruzies, het toenemende egoïsme en een hartstochtelijke propaganda van ikheid in al zijn aspecten. De mens hoorde niet langer de stem van de Geest en hiervoor moest hij een hoge tol betalen. Hij begon zichzelf te aanbidden, waarbij hij zijn verlangens vergoddelijkte en niet

merkte dat hij door deze vergiftiging niet alleen zijn vooruitgang tot stilstand bracht, maar begon af te glijden naar het niveau van het dier of zelfs lager. Want zo is de wet: wij moeten voorwaarts of neerwaarts; wij kunnen niet bewegingloos blijven. Waar de mens valt, valt ook de Kunst; waar de mens vooruitgang boekt, wordt de Kunst spiritueel. De moderne kunst toont ons duidelijk de morele decadentie van onze tijd. Wij zien het op alle gebieden: in de literatuur, waar helden in romans verschijnen die een schandelijk soort materialisme verbeelden (Arzylasheff bijvoorbeeld); in de schilderkunst, die grenst aan pornografie; in de muziek, waar operettes van het *café-chantant* type de boventoon voeren; bij het dansen, waar een schaamteloze smaak heerst voor de 'tango'. In de onbeschaafde stammen van het decadente Lemurië zijn we niet geschokt om dergelijke (types) te zien afdalen naar de donkere krochten van ongeremde dierlijkheid, want voor de wilde is het dierlijke ritme alleen maar natuurlijk.

Ware cultuur, die een echte mens vormt, kan alleen gebouwd worden op een religieus bewustzijn dat een morele houding ten opzichte van het leven met zich meebrengt.

Wanneer wij dit echter zien in de zogenaamd culturele maatschappij, wordt het afschuwelijk. Vanzelfsprekend dient zich de vraag aan: was dit echt een cultuur, zoals wij dat noemden, of was het alleen maar een glimlachend, bontgekleurd masker, waarachter zich een mensachtige aap

schuilhield? Kan ware cultuur ge-
grondvest worden op persoonlijk egoïs-
me, op briljante filosofische argumen-
ten, op aardse speculaties en hart-
stochten? Een dreigend beeld van het
moderne werelddrama ontvouwt zich
voor onze ogen en antwoordt krachtig:
'Nee, dat is onmogelijk.' Zo'n materia-
listisch-intellectuele cultuur, die in de
mens het dierlijke ritme doet gelden,
dreigt hem ieder moment te transfor-
meren in een echt beest. Ware cultuur,
die een echte mens vormt, bewust van
zijn goddelijke missie en daardoor van
zijn verantwoordelijkheid voor de we-
reld – zo'n cultuur kan alleen gebouwd
worden op een religieus bewustzijn dat
een morele houding ten opzichte van
het leven met zich meebrengt. Waar
geen religieus bewustzijn is, dat wil
zeggen geen erkenning van een hoger
principe in de wereld en in onszelf,
kunnen wel rijke imperiums en prach-
tige uiterlijke vormen bestaan, maar de
geest van het leven zelf is daar niet
aanwezig en daarom zijn er geen mo-
rele fundamenteën. Een sterke moraal
kan niet grondvest zijn op een nut-
tigheidssysteem of op schoolse wijs-
heid; ze kan alleen grondvest wor-
den op *religie*.

Wat is zonde? Dat is iets slechters te
doen als we iets beters weten, want het
betekent van een hoger niveau af te

dalen naar een lager, om het hogere
ritme te vervangen door een lager, van
het menselijk koninkrijk naar beneden
gaan naar het dierenrijk. Wanneer het
dier toegeeft aan passie begaat het
geen zonde. En de onbeschaafde mens,
vervuld van *rajas*, begaat geen zonde
zolang hij maar niet vermoedt dat er
een evolutie is. Maar de mens die weet
dat er een beter leven is en die zichzelf
toestaat te handelen als een wilde, die
mens zondigt, want hij gaat in tegen de
evolutie. Het is de zonde tegen de
Heilige Geest, waarover het evangelie
spreekt. De mens die niet tegen de
evolutie in wil gaan, moet onafgebro-
ken aan zichzelf werken, stap voor stap
opstijgen, zijn ritme transmuteren en,
in navolging van de goden, een nieuw
leven creëren. Wanneer hij de duistere
luiheid van *tamas* en de ongeremde
hartstocht van *rajas* overwonnen heeft,
moet hij vrijelijk en bewust het zuivere
koninkrijk van *sattva* binnengaan. Daar
zal hij zich ontplooiën zoals de bloem
op de vredige lagune opengaat na de
storm. Deze bloem, de heilige lotus, is
het zich onvouwen van de Geest.

Uit: *The Theosophist*, juli 2004,
herdrukt uit *The Theosophist*,
maart 1918
Vertaling: A.M.I.

De rijke afwisseling in de natuur en in ons eigen innerlijk
leven komt voort uit onderscheid en tegenstellingen.

Shirley Nicholson,
Ancient Wisdom - Modern Insight